

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/na-sajt-ukrayinska-literatura-5-9-z-chervonimdoc-2.pdf> – Nazva z ekranu. – Data zvernennya: 17.05.2018.

10. Proekt programy` dlya zagal`noosvitnix navchal`ny`x zakladiv. Ukrayins`ka literatura. 10–11 klasy` (riven` standartu) [Elektronny`j resurs]. – Rezhym dostupu: [http:// mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html](http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html) – Nazva z ekranu. – Data zvernennya: 17.05.2018.

Отримано редакцією 25.05.2018 р.

УДК 378.4

DOI 10.31376/2410-0897-2018-1-37-165-173

Вікторія Валеріївна Хренова,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри технологічної та професійної освіти
і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету,
e-mail: viktoriyakhrenova@gmail.com

Олександр Володимирович Лівшун,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри технологічної та професійної освіти
і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету,
e-mail: a.livschun@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто проблему створення освітнього середовища, сприятливого для художньо-творчої діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів у ВНЗ. З метою виявлення специфіки такого роду середовища уточнено сутність понять «освітнє середовище», «художньо-творча діяльність». Проаналізовано типологізацію освітнього середовища за різними ознаками: стилем взаємодії всередині нього, характером ставлення до соціального досвіду, ступенем творчої активності, за характером взаємодії з зовнішнім середовищем та характером зорієнтованості. Розкрито структурні компоненти освітнього середовища вищого навчального закладу. З урахуванням сутності поняття «художньо-творча діяльність» виокремлено умови та структурні компоненти освітнього середовища, що сприятимуть її успішній організації. Окреслено базові характеристики, які повинні бути властиві освітньому середовищу для художньо-творчої діяльності.

Ключові слова: умови становлення особистості, освітнє середовище, компоненти освітнього середовища, творчість, художньо-творча діяльність.

Постановка проблеми. При переході до цивілізованого ринку і демократичного суспільства перспективною для розвитку освіти є концепція гуманізації освіти через створення комфортного середовища. Головною цінністю освіти стає розвиток у людині потреби і можливості вийти за межі того, що вивчається, здатності до самореалізації творчого потенціалу, спрямованості на саморозвиток і самоосвіту. Таке уявлення діаметрально змінює підхід до освіти. Зміщується акцент і головною стає не система детермінованих освітніх установ, що, по суті, нав'язувана людині й обмежує свободу вибору, а людина, котра свідомо вибирає індивідуальну освітню траєкторію відповідно до своїх інтересів і здібностей, що визначають її освітні потреби.

Істотними характеристиками такого середовища, на нашу думку, повинні стати: особистісна зорієнтованість, гнучкість, різноманітність, доступність у часі та просторі, які забезпечують людині розуміння самої себе і навколишнього середовища, сприяють її всебічному розвитку як особистості й виконанню соціальної ролі у подальшому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психологічної, педагогічної, філософської літератури, педагогічної практики свідчить про зростаючий інтерес до проблеми, пов'язаної з формуванням, розвитком і становленням сприятливого мікроклімату. Для цих досліджень особливо значущими є праці вчених і педагогів-практиків у галузі вивчення соціального середовища, зокрема: гуманізація середовища Ш. Амонашвілі, Я. Буєвої, Я. Корчака, В. Семенова, вплив соціального середовища на розвиток особистості Н. Йорданського, С. Моложавого, В. Шульгіна; створення цілісного виховного процесу в середовищі

Р. Фахрутдінової; конструювання середовища, що розвиває обдарованість особистості Н. Гафурової; інтеграція методів дослідження середовища В. Лісицької. Сучасний стан окресленої проблематики показує наявність ґрунтовних праць щодо сутності поняття «освітнє середовище», його структури, моделей. Поряд з тим недостатньо опрацьованим, на нашу думку, залишається питання організації освітнього середовища для художньо-творчої діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, а також викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Формулювання мети статті. Метою статті є уточнення сутності понять «освітнє середовище», «художньо-творча діяльність». З урахуванням виявлених ознак та на підставі аналізу структури виявити та описати особливості освітнього середовища для художньо-творчої діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Сучасну вищу освіту зумовлює необхідність створення умов для розвитку, вдосконалення освітнього середовища у ВНЗ. Створення єдиного освітнього і науково-педагогічного простору розглядається в контексті діалогу культур, залучення у різні педагогічні системи загальнолюдських цінностей як життєвих орієнтирів особистості.

Становлення педагога як особистості та як професіонала в процесі включення його в систему вищої освіти вимагає створення низки умов: мотиваційних, стимулювальних, освітніх і тих, що сприяють цілеспрямованому та цілісному розвитку педагога як гуманіста, демократа, гуманітарія, особлива роль у цьому належить освітньому середовищу ВНЗ.

З метою виявлення особливостей освітнього середовища для художньо-творчої діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів у ВНЗ вважаємо за доцільне більш детально розглянути поняття «освітнє середовище», «художньо-творча діяльність».

Л. Макар під поняттям «освітнє середовище» пропонує розуміти взаємозв'язок умов, що забезпечують формування людини. У цьому випадку, наголошує автор, передбачається присутність того, хто навчається, в освітньому середовищі, взаємовплив, взаємодія оточення із суб'єктом (із тим, хто навчається) [1]. Мова йде про зворотній вплив умов освіти на того, хто навчається, та навпаки, вплив особистості на умови, в яких здійснюється освітній процес.

Окремі науковці [2] виводять визначення дефініції через поняття «гуманітарне освітнє середовище», яке розглядають як умову, здатну забезпечити формування основ нового культурно-освітнього та соціально-педагогічного мислення. Адже таке середовище є культурно-освітнім простором з пріоритетом гуманістично-моральних цінностей і такими якісними характеристиками, як цілісність, автономність і відкритість. Воно створює умови для розвитку інтерсуб'єктивного процесу освіти, актуальних перетворень суб'єктивності. Ураховуючи вищесказане, освітнє середовище характеризується ними як сукупність соціальних, культурних, а також спеціально організованих в освітній установі психолого-педагогічних умов, у результаті взаємодії яких з індивідом відбувається становлення особистості.

Крізь призму встановлених в освітньому процесі організаційно-педагогічних умов і факторів, а також міжособистісних відносин, що впливають на формування особистості із заданими якістьми, розглядають поняття освітнього середовища дослідники В. Козирев, І. Шалаєв і А. Веряев [3].

В. Ясвин розглядає поняття як систему впливів і умов, що створюють можливість для розкриття інтересів і здібностей, творчого потенціалу, які забезпечують задоволення потреб того, хто навчається, використання освітніх технологій відповідно до його вікових особливостей [4].

Натомість Є. Белякова та І. Захарова визначають поняття «освітнє середовище» не як сукупність певних умов, а як складну систему, що акумулює інтелектуальні, культурні, програмно-методичні, організаційні та технічні ресурси і забезпечує формування особистості в її різноманітних проявах. Управління ж освітнім середовищем опосередковано цільовими установками суспільства і суб'єктів освітнього процесу [4].

Отже, при формулюванні визначення освітнього середовища ми спираємося на точку зору С. Тарасова та В. Ясвина і розглядаємо це поняття як сукупність соціальних, культурних, а також спеціально організованих у ВНЗ психолого-педагогічних умов, які шляхом взаємозв'язку з тими, хто навчається, створюють можливість для розкриття їхніх інтересів і здібностей, забезпечують активну позицію в освітньому процесі, їх особистісний розвиток і саморозвиток.

Як сукупність соціальних, культурних, а також спеціально організованих в освітньому закладі психолого-педагогічних умов, освітнє середовище типологізують за різними ознаками: за стилем взаємодії всередині середовища (конкурентне кооперативне, гуманістичне технократичне і т. д.); за характером ставлення до соціального досвіду і його передавання (традиційне інноваційне, національне універсальне і т. д.); за ступенем творчої активності (творче, регламентоване); за характером взаємодії з зовнішнім середовищем (відкрите, замкнуте).

За характером зорієнтованості: середовище, що орієнтоване на створення умов для розвитку особистісних якостей (здоров'язбережувальне, культуротворче, естетично розвивавальне, середовище становлення морального досвіду, середовище розвитку і саморозвитку особистості та ін.); середовище, що орієнтоване на створення умов для формування професійної спрямованості (сукупності професійно значущих якостей), а отже, мають професійно-освітні функції: інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу, інформаційне, професійно-освітнє, віртуальне освітнє середовище та ін.; середовище, що орієнтоване на професійний та особистий розвиток і саморозвиток усіх учасників освітнього процесу (середовище професійно-особистісного саморозвитку студентів). Науковці зазначають відносну умовність такої типологізації та поєднання різних, іноді досить суперечливих умов середовища в одному навчальному закладі. Обґрунтовуючи це їх взаємодією і тим, що в основі створення того чи іншого типу освітнього середовища лежать ціннісно-сміслові домінанти сприйняття світу і людини [2; 5].

Структурні компоненти освітнього середовища та їх характеристику за авторами представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Структурні компоненти освітнього середовища

№ з/п	Автор	Структурні компоненти освітнього середовища
1	В. Левін	1) соціальний – забезпечує навантаження із забезпечення можливостей задоволення і розвитку потреб суб'єктів освітнього процесу у відчутті безпеки, в збереженні та поліпшенні самооцінки, у визнанні з боку суспільства і в самоактуалізації; 2) просторово-предметний – основний принцип організації просторової структури освітнього середовища, що включає гетерогенність і складність середовища, пов'язаність різних функціональних зон, гнучкість і керованість середовища як носія символічного спілкування; 3) психолого-педагогічний – становить педагогічне забезпечення розвивальних можливостей, який є оптимальною організацією системи зв'язків між елементами освітнього середовища.
2	Е. Белякова, І. Захарова	1) проблемно-орієнтовані багаторівневі інформаційні (інтелектуальні, культурні, програмно-методичні) ресурси, що містять знання і технології роботи з ними (пошук, зберігання, обробка, застосування); 2) інформаційна інфраструктура, що забезпечує функціонування і розвиток середовища у ході освітнього процесу.
3	С. Тарасов	1) просторово-семантичний: архітектурно-естетична організація життєвого простору (архітектура будівлі і дизайн інтер'єрів, просторова структура навчальних та рекреаційних приміщень, можливість просторової трансформації приміщень та ін.); символічний простір (різні символи: герб, гімн, традиції та ін.); 2) змістово-методичний: змістова сфера (концепції навчання і виховання, освітні та навчальні програми, навчальний план, підручники і навчальні посібники та ін.); форми та методи організації освіти (форми організації занять: уроки, дискусії, конференції, екскурсії тощо, дослідні об'єднання, структури самоврядування та ін.); 3) комунікаційно-організаційний: особливості суб'єктів освітнього середовища (розподіл статусів і ролей, статеві та національні особливості учнів і педагогів, їхні цінності, установки, стереотипи і т.п.); комунікаційна сфера (стиль спілкування і викладання, ступінь скупченості і ін.); організаційні умови (особливості управлінської культури, наявність творчих об'єднань викладачів, ініціативних груп та ін.).
4	І. Габа	1) інформаційний – насичений різноманітними професійно-освітніми ресурсами: освітні програми, навчальні плани, методичні розробки, книги, візуалізована і текстова інформація, інформаційно-рекламні об'єкти, Інтернет-сайти тощо; 2) соціальний – представлений взаємодією різних суб'єктів (викладачів, студентів, представників служб вищого навчального закладу: соціальної, психологічної, методичної, навчальної частин, працівників бібліотек, лабораторій тощо), заснований на принципі діалогічності, партнерства, а також традиціях вищого навчального закладу;

		3) технологічний – включає навчальну, квазіпрофесійну та навчально-професійну діяльність студентів, діяльність викладачів (цілі, зміст, форми організації, стиль викладання і характер контролю, методи, технології тощо), забезпечує різні шляхи і способи набуття та застосування професійних знань і досвіду соціальних відносин і слугує основою моделювання предметного і соціального контекстів діяльності студентів.
5	В. Слободчиков	1) соціальний; 2) просторово-предметний; 3) психодидактичний (якість, зміст зв'язків між просторово-предметним і соціальним компонентами цього середовища, іншими словами – педагогічне забезпечення розвивальних можливостей); 4) суб'єкти середовища.
6	В. Ясвин	1) суб'єкти освітнього процесу; 2) соціальний; 3) просторово-предметний; 4) технологічний (або психодидактичний).
7	Ю. Кулюткін	1) просторово-семантичний; 2) змістово-методичний: концепції навчання і виховання, освітні та навчальні програми, навчальний план, підручники і навчальні посібники та ін.; форми та методи організації освіти (уроки, дискусії, конференції, екскурсії тощо, дослідні об'єднання, структури самоврядування та ін.); 3) комунікаційно-організаційний; 4) змістовий: актуальність змісту освіти для розвитку особистості та професійної діяльності фахівця; інтегративний підхід до змісту навчання; відкритість змісту освіти для змін, включення в зміст актуальних проблем; 5) методичний: варіативність навчальних програм; свобода вибору освітнього маршруту в рамках одного навчального закладу; різноманітність методичних навчальних засобів; акцент на діалогічне спілкування; облік різних переважаючих способів сприйняття інформації у різних людей; 6) комунікативний: взаєморозуміння і задоволеність взаємодією усіх учасників; переважаючий позитивний настрій усіх учасників; участь усіх суб'єктів у конструюванні і оптимізації освітнього процесу.

Здійснений нами аналіз сутності та структури освітнього середовища дає можливість сформулювати визначення і виділити її компоненти. Проте розставити акценти, визначитись з вимогами та виокремити критерії, що сприятимуть саме художньо-творчій діяльності майбутніх педагогів, можна, лише визначившись із сутністю і змістом цієї діяльності.

У психолого-педагогічній літературі творчість традиційно розглядається як єдність процесу і результату. Процес творчості поєднує логічні та інтуїтивні, свідомі і несвідомі компоненти, в самому процесі традиційні пізнавальні елементи психіки (сприйняття, пам'ять, уявлення і ін.) набувають творчої спрямованості (формується не просто мислення або уява, а творче мислення, творча уява). Творчість як продукт відрізняють такі характеристики, як поєднання матеріального і духовного вираження, новизна, оригінальність.

Поняття «творчість» іноді ототожнюють з поняттям «креативність». Проте креативність, як слушно зауважує Є. Калюжна, необхідно розглядати як потенціал, внутрішній ресурс людини, здатність відмовитися від стереотипних способів мислення або здатність виявляти нові варіанти вирішення проблем. Саме ця здатність особистості до конструктивного, нестандартного мислення та поведінки, усвідомлення та розвитку свого досвіду і лежить в основі творчості.

Творчий характер може мати будь-яка діяльність, але найефективнішою сферою, в якій особистість може проявити свій потенціал та творчі здібності, є сфера художньої діяльності. Художня діяльність асоціюється з поняттям «мистецтво», під нею прийнято розуміти художню творчість і її результати (художні цінності), а також художнє сприйняття явищ дійсності і творів мистецтва (духовних цінностей). Художня діяльність є особливим видом людської активності, основним змістом якої є створення, зберігання, функціонування та передавання духовних цінностей.

Зважаючи на вищесказане, Є. Калюжна пропонує розуміти під художньо-творчою діяльністю вид активності особистості, що володіє потенціалом для її самоактуалізації і спрямований на створення і / або

сприйняття твору мистецтва, продуктів художньої творчості з метою генерування нових смислів, унесення новизни у вже наявний продукт діяльності засобами художнього освоєння світу. Особливість художньо-творчої діяльності, на думку автора, виражається саме в художньо-образному освоєнні дійсності в єдності пізнання, творчості, самовираження суб'єкта даної діяльності [6].

В. Лозниця розглядає художньо-творчу діяльність як специфічно людську, регульовану свідомістю активність, зумовлену естетичними потребами і спрямовану на пізнання й перетворення зовнішнього світу та людини за законами краси; вираження індивідуальних особливостей людини, її ставлення до навколишнього світу і до себе в художній формі. Авторка акцентує увагу на тому, що такий вид діяльності завжди спрямований на створення нового, яке суттєво відрізняється від уже відомого, або є таким, якого ще не існувало взагалі [7].

К. Зуб визначає художньо-творчу діяльність як специфічний вид естетичної діяльності, продуктом якої є твори мистецтва [8]. Для будь-якої естетичної діяльності, наголошує автор, людина повинна мати певні здібності. Так, щоб виготовляти твори декоративно-прикладного мистецтва, треба мати конструкторські здібності, художні: відчуття кольору, композиції тощо. Однак художньо-творча діяльність спирається не лише на спеціальні здібності (характерні для конкретного виду творчості), а й на здібності, які забезпечують процес сприймання та оцінки. Адже в процесі такого роду діяльності відбуваються зіставлення отриманих результатів із загальним напрямом, сприймання та оцінювання дій походило та по завершенні роботи, що, у свою чергу, викликає різні за силою та глибиною відчуття, стимулює і направляє діяльність.

Згідно з науковими дослідженнями, художня діяльність об'єднує всі основні види людської діяльності: пізнавальну, основою якої є абстрактне мислення, а допоміжними механізмами – увага, пам'ять, уява, емоції, інтуїція та ін.; ціннісно-орієнтаційну, основою якої є переживання, а додатковими – емоції; перетворювальну, яка базується на уяві, а додатковими компонентами вважають естетичні відчуття матеріалу; комунікативну, яка заснована на спілкуванні зі світом й іншими людьми. Провідну роль у творчій діяльності відіграє мотивація, адже вона – її рушійна сила, «пусковий механізм». На думку багатьох психологів, мотивація є стрижнем розвитку особистості, бо зумовлює характер її поведінки, спрямовує діяльність у потрібне русло [9].

Для художньої творчості потрібні також такі особистісні характеристики суб'єкта художньої діяльності, як: образне мислення, фантазія, нестандартний підхід до вирішення творчих завдань, прагнення до естетичного перетворення реальності, емоційна лабільність, почуття емпатії, співпереживання.

Рівень розвитку творчих здібностей визначає готовність людини до художньо-творчої діяльності. За І. Лойфманом, виділяють три рівні розвитку творчих здібностей суб'єкта: продуктивно-репродуктивний (здатності копіювати, копіїювати); генеративний (здатності створювати нові варіанти на основі даних елементів і правил); конструктивно-інновативний (здатності створювати радикально нове). Саме третій рівень діяльності й передбачає моделювання нової реальності на ґрунті творчих здібностей та засвоєння суспільного досвіду [10; 8].

Аналіз науково-дослідних робіт показав, що успішній організації художньо-творчої діяльності сприяють такі умови:

- надання свободи в обранні виду, способів та засобів діяльності, де інтерес, емоційний підйом слугуватимуть гарантією того, що напруження розуму не призведе до перевтоми і піде на користь;
- комфортне психологічне середовище, доброзичлива атмосфера в колективі;
- постійна стимуляція процесу творчості, терпиме ставлення навіть до дивних ідей, невластивих реальному життю, усунення зауважень і засуджень;
- поєднання загальнопедагогічних принципів навчання (гуманізації, гуманітаризації, послідовності й систематичності навчання, зв'язку теорії з практикою) з художньо-педагогічними (емоційної насиченості навчально-виховного процесу, спонукання до творчого самовираження, урізноманітнення видів і форм діяльності в організації педагогічної взаємодії тощо) [11; 12].

Науковці виділяють різні базові характеристики, які, на їхній погляд, повинні бути властиві освітньому середовищу. В. Кукушин вважає, що таке середовище повинно бути: навчальне, розвивальне, виховувальне, інформативне, екологічне, естетичне, діалогове, гуманне, одухотворювальне [13].

Проаналізувавши запропоновані критерії, ми виділили базові характеристики, які, на нашу думку, необхідні для художньо-творчої діяльності:

1. Естетичність (дизайн навчальних аудиторій рекреаційних приміщень тощо).
2. Символічний простір (наслідування традицій, сакральна символіка українського народу тощо).
3. Усвідомлюваність (свідома включеність в освітнє середовище всіх суб'єктів).
4. Можливість (поле можливостей, за якими може відбуватися перетворення власної активності і конструювання нової культурної інтерпретації).

5. Особистісні смисли (передбачає наявність нових смислів, позицій, горизонтів).

6. Насиченість (ресурсний потенціал середовища).

7. Мобільність (здатність освітнього середовища до органічних еволюційних змін у контексті взаємин із середовищем проживання).

8. Соціальна активність (соціально орієнтований творчий потенціал в експансії конкретного освітнього середовища в середовище проживання).

Висновки. На підставі здійсненого вище аналізу нами зроблено висновок, що, організовуючи освітнє середовище для художньо-творчої діяльності, необхідно звернути увагу на такі структурні компоненти:

– аудиторії для занять, рекреаційні приміщення, прилеглу територію (структуру, обладнання, дизайн, символічне наповнення простору) з акцентом на символічному наповненні та можливості просторової трансформації приміщень тощо;

– концепції навчання і виховання, зміст, форми і методи організації освіти з акцентом на варіативності навчальних програм, свободі вибору освітнього маршруту та різноманітності методичних навчальних засобів;

– відносини, що виникають між суб'єктами, комунікацію, в яку вступають суб'єкти освіти з акцентом на взаємодії, діалогічному спілкуванні, створенні ситуації успіху та позитивному настрої всіх учасників процесу;

– суб'єкти середовища з акцентом: на рівні підготовки, творчості, особистісних характеристиках тих, хто навчатиме; можливість здійснювати вплив на компоненти освітнього середовища тими, хто навчається.

У наших подальших дослідженнях маємо намір зосередитись на розробленні моделі освітнього середовища для художньо-творчої діяльності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, а також викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів.

Список використаних джерел та літератури

1. Макар Л. М. *Сутність освітнього середовища в педагогічному процесі. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2013. Вип. 30. С. 229–236.

2. Тарасов С. В. Образовательная среда: понятие, структура, типология. *Вестник Ленинградского гос. ун-та им. А. С. Пушкина.* 2011. № 3. Т. 3. С. 133–138.

3. Скибицкий Э. Г., Артюшкин О. В. О соотношении понятий «информационно-образовательное пространство» и «информационно-образовательная среда». *Сибирский педагогический журнал.* 2007. № 14. С. 186–196.

4. Осипова Т. А. Социально-личностное самоопределение учащихся в условиях художественно-эстетической среды : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Тюменский государственный ун-т. Тюмень, 2006. 188 с.

5. Белякова Е. Г., Захарова И. Г. Социокультурное информационное пространство образования в контексте проблемы формирования личности. *Вестник Тюменского государственного университета.* 2010. № 5. С. 11–17.

6. Калюжная Е. Г. Художественно-творческая деятельность: понятие, структура, педагогический потенциал. *Человек в мире культуры.* 2015. № 4. С. 34–40.

7. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення: навчальний посібник. К.: «ЕксОб», 2000. 304 с.

8. Зуб К. К. Художньо-творча діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* 2011. Вип. 1.33. С. 140–143.

9. Музика О. Я. Художньо-творча діяльність як фактор саморозвитку особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття», (Київ, 14–15 квітня 2016 р.) / МОН України, Київ, ун-т ім. Б. Грінченка; за заг. ред. В. О. Огнев'юка [редкол.: В. О. Огневюк, Н. М. Віннікова, К. Ю. Бацак та ін.]. Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. С. 497–504.

10. Лойфман И. Я., Руткевич М. Н. Основы гносеологии. Екатеринбург: Банк культурной информации, 2003. 152 с.

11. Сіваш Т. Д. Художньо-творча діяльність як освітньо-виховний феномен. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій:* матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (Вінниця, квіт. 2016 р.). Вінниця: ТОВ «Нілан –ЛТД», 2016. Вип. 4. С. 152–154.

12. Кузьменко Г. В. Засоби удосконалення підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті*: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (Ченстохова; Ужгород; Дрогобич, 19–20 лист. 2015 р.). Ченстохова; Ужгород; Дрогобич: Посвіт, 2015. С. 126–127.

13. Кукушин В. С. Общие основы педагогики: учебное пособие для студентов педагогических вузов. М.: Ростов н/Д: МарТ, 2006. 224 с.

Виктория Валериевна Хренова,

кандидат педагогических наук, доцент
кафедры технологического и профессионального
образования и декоративного искусства
Хмельницкого национального университета,
e-mail: viktoryakhrenova@gmail.com

Александр Владимирович Лившун,

кандидат педагогических наук, доцент
кафедры технологического и профессионального
образования и декоративного искусства
Хмельницкого национального университета,
e-mail: a.livschun@ukr.net

ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЛЯ ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрена проблема создания образовательной среды, благоприятной для художественно-творческой деятельности будущих учителей трудового обучения и технологий, преподавателей начальных специализированных художественных учебных заведений в вузе. С целью выявления специфики такого рода среды уточнена сущность понятий «образовательная среда», «художественно-творческая деятельность». Проанализирована типологизация образовательной среды по различным признакам: стилю взаимодействия внутри нее, характеру отношения к социальному опыту, степени творческой активности, характеру взаимодействия с внешней средой и характеру ориентированности. Раскрыты структурные компоненты образовательной среды высшего учебного заведения. С учетом сущности понятия «художественно-творческая деятельность» выделены условия и структурные компоненты образовательной среды, способствующие ее успешной организации. Определены базовые характеристики, которые должны быть присущи образовательной среде для художественно-творческой деятельности.

Ключевые слова: условия становления личности, образовательная среда, компоненты образовательной среды, творчество, художественно-творческая деятельность.

Victoriia Khrenova,

PhD (Pedagogy), Associated Professor
department of technological
and vocational education and decorative art
Khmelnitsky National University,
e-mail: viktoryakhrenova@gmail.com

Oleksandr Livshun,

PhD (Pedagogy), Associated Professor
department of technological
and vocational education and decorative art
Khmelnitsky National University,
e-mail: a.livschun@ukr.net

ORGANIZATION OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT FOR ARTISTICAL ACTIVITY

Introduction. The conception of humanizing education through the creation of a comfortable environment is the way for passing to a civilized market and a democratic society, perspective for the development of education. The main value of education is the development of a person's needs and opportunities to go beyond what is being studied, the ability to self-realization of creative potential, focus on personal development and self-education. This representation extremely changes the approach to education. The emphasis is shifted and the main thing is not the

system of deterministic educational institutions, which is essentially imposed on a person and restricts freedom of choice, but a person who is aware in choosing an individual educational trajectory according to his interests and abilities that determine his educational needs.

In our opinion, personal orientation, flexibility, diversity, accessibility in time and space, which provide persons' understanding of themselves and the environment, contribute to its all-round development as a personality and his social role performing in the future should be the essential characteristics of such environment.

Purpose. *The purpose of the paper is to clarify the essence of such concepts as «educational environment», «artistic and creative activity». Taking into account the revealed features and on the basis of the structure analysis we must identify and describe the peculiarities of the educational environment for the artistic and creative activity of future crafts and technologies teachers, of primary specialized artistic educational institutions teachers, teachers in higher educational institutions.*

Methods. *To achieve the goal, the general scientific methods of research are used: theoretical - theoretical and critical analysis of philosophical, psychological, pedagogical and methodical literature on the subject of research, as well as comparison, systematization, generalization of the information obtained in order to trace the relationship between the trends of modernization and improvement of the training system of future crafts and technology teachers, as well as teachers of primary specialized arts education institutions.*

Results. *Taking into account the essence of the «artistic and creative activity» concept the conditions and structural components of the educational environment that contribute to its successful organization are highlighted. The basic characteristics that should be input in the educational environment for artistic and creative activity are determined.*

Originality. *Scientific novelty of the obtained results is that: the essence of the concepts «educational environment», «artistic and creative activity» are specified; the conditions and structural components of the educational environment that contribute to its successful organization are defined; outlined the basic characteristics that should be input the educational environment for artistic and creative activity.*

Conclusion. *Based on the analysis carried out above, we conclude that organizing the educational environment for artistic and creative activity requires attention to the following structural components, such as:*

– classrooms for classes, recreational rooms, nearby territory (structure, equipment, design, symbolic filling of space) with emphasis on symbolic filling and the possibility of rooms spatial transformation etc .;

– conceptions of education and upbringing, content, forms and methods of educational organization with an emphasis on the variability of curricula, freedom to choose an educational route and a variety of methodological teaching tools;

– relations that arise between subjects, subjects' of education communication with an emphasis on interaction, dialogical communication, creating a situation of success and a positive mood of all participants;

– subjects of the environment, with an emphasis on the level of training, creativity, personal characteristics of those who will teach; the ability to influence the components of the educational environment by those who study.

In our further research, we intend to focus attention on developing a model for the future teacher's of artistic and creative work, labour training and technology educational environment as well as teachers of primary specialized arts education institutions.

Key words: *conditions for the personality development, the educational environment, elements of the educational environment, creativity, artistic and creative activity.*

References

1. Makar L. M. *Sutnist` osvitr`ogo seredovy`shha v pedagogichnomu procesi. Pedagogika formuvannya tvorchoyi osoby`stosti u vy`shnij i zagal`noosvitnij shkolax.* 2013. Vy`p. 30. S. 229–236.
2. Tarasov S. V. *Obrazovatel`naya sreda: ponyaty`e, struktura, ty`pologiy`ya.* Vestny`k Leny`ngradskogo gos. un-ta y`m. A. S. Pushky`na. 2011. № 3. T. 3. S. 133–138.
3. Sky`by`czky`j Э. G., Artyushky`n O. V. *O sootnosheny`y` ponyaty`j «y`nformacy`onno-obrazovatel`noe prostranstvo» y` «y`nformacy`onno-obrazovatel`naya sreda».* Sy`by`rsky`j pedagogy`chesky`j zhurnal. 2007. № 14. S. 186–196.
4. Osy`pova T. A. *Socy`al`no-ly`chnostnoe samoopredeleny`e uchashhy`xsya v uslovy`yax xudozhestvenno-estety`cheskoj sredy` : dy`s. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Tyumensky`j gosudarstvenny`j un-t. Tyumen`, 2006. 188 s.*
5. Belyakova E. G., Zaxarova Y`. G. *Socy`okul`turnoe y`nformacy`onnoe prostranstvo obrazovany`ya v kontekste problemy` formy`rovany`ya ly`chnosty`.* Vestny`k Tyumenskogo gosudarstvennogo uny`versy`teta. 2010. № 5. S. 11–17.
6. Kalyuzhnaya E. G. *Xudozhestvenno-tvorcheskaya deyatel`nost` : ponyaty`e, struktura, pedagogy`chesky`j poteny`al. Chelovek v my`re kul`tury.* 2015. № 4. S. 34–40.
7. Lozny`cya V. S. *Psy`xologiya i pedagogika: osnovni polozhennya: navchal`ny`j posibny`k. K.:*

«EksOb», 2000. 304 s.

8. Zub K. K. Xudozhn`o-tvorcha diyal`nist` majbutn`ogo vchy`telya muzy`chnogo my`stecztva. Naukovy`j visny`k My`kolayivs`kogo derzhavnogo universy`tetu imeni V. O. Suxomly`ns`kogo. Pedagogichni nauky`. 2011. Vy`p. 1.33. S. 140–143.

9. Muzy`ka O. Ya. Xudozhn`o-tvorcha diyal`nist` yak faktor samorozvy`tku osoby`stosti majbutn`ogo vchy`telya obrazotvorchogo my`stecztva. Materialy` II Mizhnarodnoyi naukovoprakty`chnoyi konferenciyi «Profesijna my`stecz`ka osvita i xudozhnya kul`tura: vy`kly`ky` XXI stolittya», (Ky`yiv, 14–15 kvitnya 2016 r.) / MON Ukrayiny`, Ky`yiv, un-t im. B. Grinchenka; za zag. red. V. O. Ognev`yuka [redkol.: V. O. Ognevyuk, N. M. Vinnikova, K. Yu. Baczak ta in.]. Ky`yiv, un-t im. B. Grinchenka, 2016. S. 497–504.

10. Lofman Y. Ya., Rutkev`ch M. N. Osnovy gnoseology`y`. Ekaterynburg: Bank kul`turnoj y`nformacy`y`, 2003. 152 s.

11. Sivash T. D. Xudozhn`o-tvorcha diyal`nist` yak osvitr`o-vy`xovny`j fenomen. Aktual`ni problemy` doshkil`noyi ta pochatkovoyi osvity` v konteksti yevropejs`ky`x osvitrnix strategij: materialy` naukovoprakty`chnoyi konferenciyi vy`kladachiv i studentiv insty`tutu pedagogiky`, psy`xologiyi i my`stecztv (Vinny`cya, kvit. 2016 r.). Vinny`cya: TOV «Nilan –LTD», 2016. Vy`p. 4. S. 152–154.

12. Kuz`menko G. V. Zasoby` udoskonalennya pidgotovky` majbutnix uchy`teliv obrazotvorchogo my`stecztva do organizaciyi xudozhn`o-tvorchoyi diyal`nosti uchniv osnovnoyi shkoly`. Suchasni tendenciyi rozvy`tku osvity` i nauky` v interdy`scy`plinarnomu konteksti: materialy` I Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Chenstoxova; Uzhgorod; Drogoby`ch, 19–20 ly`st. 2015 r.). Chenstoxova; Uzhgorod; Drogoby`ch: Posvit, 2015. S. 126–127.

13. Kukushy`n V. S. Obshhy`e osnovy pedagogy`ky`: uchebnoe posoby`e dlya studentov pedagogy`chesky`x vuzov. M.: Rostov n/D: MarT, 2006. 224 s.

Отримано редакцією 05.05.2018 р.

УДК 373.5.016:821.161.2

DOI 10.31376/2410-0897-2018-1-37-173-180

Світлана Павлівна Паламар,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
заступник директора з наукової роботи
Педагогічного інституту Київського університету
імені Бориса Грінченка,
e-mail: s.palamar@kubg.edu.ua

Світлана Григорівна Кондратюк,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка,
e-mail: s.kondratiuk@kubg.edu.ua

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ УЧНЯМИ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІКТ: КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД

У статті розглянуто проблему підготовки до уроку з вивчення літературного твору учнями основної школи з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Компетентнісний підхід учителя полягає в поетапному конструюванні уроку літератури з використанням ІКТ технологій. Такий підхід є частиною педагогічної майстерності вчителя. Методи та прийоми донесення до школярів життєвого досвіду повинні спиратися на сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що поступово займають місце сполучної ланки між реципієнтом і книжкою. Доцільне, послідовне використання хмарного середовища забезпечує активізацію пізнавальної діяльності учнів на уроках літератури.

Ключові слова: компетентнісний підхід, літературний твір, засоби ІКТ, хмарне середовище, педагогічна майстерність.

Постановка проблеми. Одне із найважливіших завдань, що зrealізовується в межах уроку української літератури, – стабільна зорієнтованість навчального процесу на системне, неперервне, якісне формування літературної (предметної), читацької та життєвої компетентностей учня, що є результатом педагогічної майстерності вчителя. Уміння довершено обирати найдоцільніші методи та прийоми роботи,